

Inbreng NABU Internetconsultatie BHOS

Inleiding

De lid-bedrijven van NABU zijn ervan overtuigd dat in samenwerking met de Nederlandse overheid een veel offensiever en strategischer handelsbeleid gevoerd kan en moet worden dat tevens impact heeft op SDG's en beantwoordt aan de urgente noodzaak te komen tot strategische autonomie. Industriebeleid en handelsbeleid gaan samen en dragen bij aan Made in Holland en de bijbehorende exportpositie, die overigens 5 maal meer toegevoegde waarde opleveren. De geopolitieke ontwikkelingen hebben de Europese discussie over strategische autonomie verder aangezwengeld en het is nu aan Nederland om hier ook zelf proactief invulling aan te geven. Daar komt bij dat het werken aan het vestigingsklimaat voor internationaal actieve bedrijven een belangrijk thema is, ook juist voor het realiseren van brede welvaart in Nederland en als uitgangspunt voor een gezond exportklimaat.

Aanleiding

In deze nieuwe kabinetsperiode "Rutte IV" ambiëren wij een herziening van het huidige handelsbeleid naar een meer proactieve en strategische handelsagenda, waarbij we op de nexus doelen tussen de kracht van top-Nederlandse exporterende bedrijven, die landen die geschikt zijn om die made in Holland diensten en producten naar te exporteren terwijl impact op SDG's aantoonbaar gerealiseerd wordt en strategische autonomie een centrale rol speelt vanuit een veiligheidsperspectief. Dit zijn wat NABU betreft de criteria waar een effectief handelsbeleid anno 2022 aan moet voldoen. Nederland moet niet alleen reageren op hetgeen op ons afkomt vanuit Europa en de rest van de wereld, maar we kunnen en moeten ook een meer proactieve benadering kiezen en een verhaal opbouwen over de vraag wat Nederland en Europa belangrijk dan wel fundamenteel vindt om te behouden qua (maak)industrie, gezien de geopolitieke ontwikkelingen. Immers, Made in Holland industrie heeft een veel hogere toegevoegde waarde en een veel groetere impact in termen van innovaties, hoogwaardige banen, autonomie en belastinginkomsten.

Vanuit NABU bepleiten we hier een betere verbinding van thema's innovatie-duurzaamheid-industrie-exportbeleid en een betere (strategische) investerings- en overheidsaanbestedingsagenda voor Nederland en Europa. Dat betekent dus ook dat Nederland en Europa moet identificeren welke sectoren van strategisch belang zijn voor de toekomst van Nederland en focus moet leggen op strategische markten. Zorg daarom voor een goede aansluiting tussen de verwachte Industriebrief en de BHOS-nota.

Het strategische belang van de maritieme sector in het kader van de "blue economy"¹

Het is naar de toekomst toe helder dat voor het zoeken naar oplossingen voor vele maatschappelijke problemen wereldwijd (ook) gekeken wordt naar de mogelijkheden op het water. Daar komt bij dat handel en water onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn: 90% van de wereldhandel wordt vervoerd over water. Zeker Aziatische landen zijn hiermee bezig, met een hoofdrol voor China, maar ook voor de VS en recent ook het VK is duidelijk wat het strategische belang van de oceanen, zeeën en rivieren is en daarmee het belang van een gezonde maritieme sector voor de handelsblokken.

---

¹ De Europese Commissie beschrijft het als alle economische activiteiten gerelateerd aan de oceanen, zeeën en kusten. "De blauwe economie biedt mogelijkheden voor duurzame economische groei, zowel in gevestigde als in ontluikende mariene en maritieme sectoren." De Wereldbank definieert blauwe economie als het duurzaam gebruiken van natuurlijke bronnen aanwezig in de oceanen voor economische groei, voorzien en verbeteren van het levensonderhoud van mensen en tewerkstelling terwijl de gezondheid van de ecosystemen van de oceanen bewaard blijven.

Tegelijkertijd zien wij een grote en urgente opgave op het gebied van klimaat, zowel mitigatie als adaptatie, waar de Nederlandse maritieme (maak) industrie een cruciale rol te spelen heeft. Immers:

- Handelsroutes voor goederen blijven in belangrijke mate over water gaan. Zie wat de blokkade van het Suezkanaal voor consequenties had voor de wereldhandel.
- Kabels en leidingen voor verdere digitalisering en ontwikkeling van *offshore (renewable) energy* en koppeling van allerlei verschillende markten (energiemarkten, financiële markten, digitale markten) gaan over de zeebodem
- De wens om minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen uit ondemocratische landen zal leiden tot verdere diversificatie van landen/gebieden waaruit fossiele brandstoffen kunnen worden afgenomen en tot versnelde inzet op de energietransitie en alternatieve energiebronnen zoals wind op zee, getijdenergie, maar ook zon op zee.
- Ten behoeve van de energietransitie zal de vraag naar de winning van schaarse metalen op de zeebodem toenemen aangezien deze op land steeds zeldzamer zijn.
- De oppervlakte van de zee zal verder ontwikkeld worden voor allerhande toepassingen die op land moeten concurreren met ander landgebruik, zoals landbouw op zee.
- Klimaatadaptatie: voor zeespiegelstijging en overstromingsgevaaren vanwege extreem weer zullen engineering oplossingen bedacht en uitgevoerd moeten worden
- We moeten onze zeeën en bijbehorende infrastructuur zoals zeekabels en offshore windparken beschermen met onze eigen militaire capaciteiten.
- Dit betekent dus ook dat de behoefte aan nieuwe havens en de verdere ontwikkeling/uitbreiding van bestaande havens alleen maar groter wordt.

Discussie in Nederland over strategische autonomie en strategisch industriebeleid

In Nederland lijkt nog steeds de gedachte te overheersen dat we vooral naar de EU moeten kijken voor invulling van het (industrie)beleid ten aanzien van strategische autonomie. Tevens lijkt nog steeds de gedachte te overheersen dat het ontwikkelde Europese en nationale beleid rondom eerlijke handel, staatssteun en aanbestedingen onverkort overeind kan blijven. Die visie, die ons als handelsland in de afgelopen decennia zeker geen windeieren heeft gelegd, wordt her en der nog wel met de mond beleden maar inmiddels door vrijwel geen enkel land meer gedeeld. Grote handelsblokken en individuele landen zijn volop bezig met het uitwerken en implementeren van beleid gericht op meer strategische autonomie. Zolang Nederland nog een maakindustrie heeft die tot de top van de wereld behoort en die in strategisch belangrijke sectoren actief is, is het cruciaal dat Nederland hierop een duidelijk en offensief industrie-, handelsbeleid en veiligheidsbeleid formuleert en daar ook onmiddellijk uitvoering aan gaat geven.

Elementen voor een offensief industrie- en handelsbeleid

Launching customership

Het Nederlandse maritieme ecosysteem is groot geworden dankzij de eigen innovatieve Nederlandse projecten waarmee we binnen het ecosysteem de kansen en bedreigingen van het water en onze ligging aan zee zoveel mogelijk in eigen hand hebben genomen. Ook in deze tijd staan er weer heel veel projecten op stapel met nieuwe voorwaarden en omstandigheden. Nederland moet maximaal inzetten op betrekking van het Nederlandse bedrijfsleven voor behoud van kennis, kunde, veiligheid, autonomie, klimaatadaptatie en energietransitie. Vervolgens kunnen de successen van dergelijke “*launching customer*” projecten ook weer wereldwijd in de etalage worden gezet door

overheid en bedrijfsleven. Zoals in het verleden de “zandmotor” een goed voorbeeld is geweest valt ook nu te denken aan alle projecten waar Nederland op de Noordzee mee bezig is. Niet alleen de Nederlandse overheid moet slim aanbesteden, maar ook overheidsbedrijven als Tennet moeten gaan aanbesteden met een visie op de strategische waarde van Nationale clusters en tevens rekening houden met het veiligheidsaspect in hun aanbestedingen. Het behoud van de Nederlandse civiele maritieme maakindustrie is essentieel voor het behoud van het nationale marinebouwcluster en daarmee het behoud van de nationale veiligheid en de veiligheid op zee.

Strategische autonomie

In een wereld waarin China en Rusland steeds agressiever worden en de bescherming van de Verenigde Staten niet meer vanzelfsprekend is, moet Europa zoveel mogelijk op eigen benen kunnen staan. Economisch, technologisch, diplomatiek en militair. Ook de Coronacrisis heeft ons wakker geschud en aangetoond hoe kwetsbaar onze economie is voor verstoorde handelsstromen en toeleveringsketens. Voor het Nederlands handelsbeleid en industriebeleid, betekent dit een heldere focus op die onderdelen van de Nederlandse industrie die cruciaal zijn en in eigen handen moeten blijven door het terugbrengen van ongewenste afhankelijkheden. De huidige energiecrisis naar aanleiding van de Oekraïne-Rusland situatie, noopt tot urgente heroriëntatie over de zelfvoorzienendheid in de energiemix. Nu en in de toekomst. Wat NABU betreft betekent dat bijvoorbeeld windenergie op zee in eigen handen houden en stevig investeren in andere (duurzame) vormen van energieopwekking (waterstof) zodat deze kennis en kunde ook geëxporteerd kan worden naar landen waar dit hard nodig is.

Verbinding van OS-beleid met Buitenlands Handelsbeleid via de SDG's

Bedrijven worden geacht steeds meer integrale afwegingen te maken in hun bedrijfsbeleid, verantwoordelijkheid te nemen voor “de keten” en ook internationaal aan MVO-beleid te doen. Wat bedrijven terugvragen is eenzelfde aanpak vanuit de overheid: een “*whole of government*” aanpak zeker ook bij de instrumenten in het buitenlandse handels- en OS-beleid. De SDG's kunnen hierin een overzichtelijke en verbindende rol spelen in de relatie tussen de Nederlandse overheid en het Nederlandse bedrijfsleven waar het handelsbevordering en ondersteuning van het OS-beleid betreft. Binnen de SDG's en wellicht het meest impactvol op de kansen om vorderingen te maken op alle SDG's zou de klimaatproblematiek een centrale plaats kunnen en moeten hebben.

Dit leidt wat ons betreft tot een duidelijke agenda voor BHOS, FIN en EZK op dit terrein:

- Maak een duidelijke en scherpe keuze voor gebieden waar het Nederlandse bedrijfsleven – zoals maritieme infrastructuur en – transport of op klimaatadaptatie – over onderscheidende kennis beschikt en prioriteer markten waar het bedrijfsleven kansrijk is om haar positie op te bouwen/uit te breiden. Zorg vervolgens ook voor een goed samenspel met de overheidsdiensten betrokken bij handelsbevordering.
- Breng hulp en handel weer dichterbij elkaar. Zet sterker in op vormen van ‘verbonden hulp’ waar geld verdienen én een positieve bijdrage leveren aan mens, milieu en ontwikkeling (de SDG's) samengaan (*Bridging Global Goals & Dutch Solutions*). Gezien schaal en complexiteit hebben overheden en bedrijven hierbij elkaar vaker nodig. Ontwikkel met voorrang een concessioneel fonds waarin – voor publieke projecten – ODA wordt ‘geblend’ met reguliere export- en projectfinanciering ten behoeve van SDG-relevante projecten.

- Sla een brug tussen export- en ontwikkelingsfinanciering. Te vaak is er nog sprake van een ‘silo’ aanpak waarin verschillende vormen van ‘official finance’ (ODA, ODF, exportkredieten) onvoldoende worden gecombineerd. Gelet op de enorme *funding gap* voor het realiseren van de SDG’s is het van belang om daadwerkelijk additioneel kapitaal uit de private sector te mobiliseren en zo ook economische belangen mee te nemen. In deze context zijn de beschikbaarheid van ruimere middelen voor projectontwikkeling en meer mogelijkheden voor risicodekking belangrijk om kwalitatief goede, impactvolle en ‘bankable’ SDG-relevante projecten te kunnen ontwikkelen.
- Creëer nieuwe vormen van ondersteuning die (groene) innovaties minder risicovol naar de markt kunnen brengen. Nu eisen klanten veelal dat de risico’s van innovatieve toepassingen gedragen worden door de integrator/producent.
- Zoek aansluiting met/bij de groep van landen die qua IMVO-beleid en beleid rondom strategische autonomie gelijkgezind zijn en ontwikkel een aanbestedingsbeleid dat bedrijven uit landen die zich niet wensen te houden aan de spelregels die wij onze eigen bedrijven opleggen, gaat uitsluiten van publieke tenders. Zoek naar mogelijkheden om reciprociteit ten aanzien van (gebrek aan) toegang tot markten te ontwikkelen.

Modernisering Financiering

Het kunnen bieden van concurrerende (export)financiering is een belangrijke schakel in de verbinding tussen industrie- en handelsbeleid en van essentieel belang in de concurrentie op belangrijke groeimarkten wereldwijd. Bovendien is de overheidsgesteunde concurrentie op dit terrein volop in beweging en verbreed het speelveld van concurrenten zich snel. Naar voorbeeld van Japan, Korea, China en de VS wordt ook door Europese landen sterker ingezet op een samenhangende (*whole-of-government*) aanpak waarbij exportkredietverzekeraars (en of *direct lenders*), bilaterale ontwikkelingsbanken en ODA-loketten in nauwe afstemming en met een uitgewerkt mandaat opereren als een strategisch verlengstuk van het economische en geopolitieke beleid van de overheid en inzetten op het bevorderen van economische samenwerking wereldwijd. Dit betreft in toenemende mate ook het klimaatbeleid, grondstoffenbeleid en internationale klimaatsoevereiniteit. Het is van belang om in de komende kabinetsperiode te werken aan een strategische agenda om concurrerende financiering op deze terreinen in het buitenland te kunnen aanbieden. Belangrijke aandachtspunten:

- Het actief blijven werken aan naleving en modernisering van de internationale spelregels voor exportfinanciering. Mocht de trend van de afnemende relevantie van de OESO-regels voor exportfinanciering niet kunnen worden gekeerd dan is van belang om binnen Europa de mogelijkheden te onderzoeken om de regels ‘*meer toe te spitsen op de Europese strategische en industriële belangen en de beste manier om deze autonoom te dienen*’ (Ecofin Raad, maart 2022).
- Zet ook in op modernisering van het financieel buitenlandinstrumentarium om in te spelen op trends als het toegenomen belang van lokalisering, het ondersteunen van dochterbedrijven van Nederlandse bedrijven in lokale markten, sterkere positionering van het eigen bedrijfsleven in *internationale supply chains* en het sterk toegenomen belang van de import van kritieke grondstoffen voor versterking van de strategische autonomie en de energietransitie. Voorbeelden zijn de Franse ‘*Garantie des Projets Strategiques*’ waarmee kan worden ingespeeld op projecten van ‘nationaal belang’, de ongebonden investeringsverzekering (*‘Ungebundene*

Finanzkredite) uit Duitsland voor de import van strategische grondstoffen of de ‘*Team Sweden*’ aanpak voor positionering van toeleveranciers of onderaannemers voor grote EPC-contracten.

- Zorg voor een betere aansluiting op Europese mogelijkheden voor financiering op markten buiten de EU door in onderlinge samenwerking (ADSB, Invest International, RVO, FMO) – op basis van *best practices* uit andere succesvolle landen zoals Frankrijk, Duitsland en Italië – een gerichte strategie te ontwikkelen om de samenwerking met de Europese Investeringsbank en de EU Commissie te versterken en daarmee – in lijn met de Team Europe gedachte – slimme combinaties van nationale middelen met Europese en/of multilaterale financiering te kunnen realiseren. Een voorbeeld is het Global Gateway initiatief.

IMVO

NABU is voorstander van een Europese oplossing om te voorkomen dat er een lappendeken ontstaat van nationale wetgeving op IMVO / *Due Diligence* gebied ontstaat. Zo ondersteunen wij het recente SER-advies voor bouwstenen IMVO volledig. Het is in het kader van een gelijk speelveld en harmonisatie binnen de EU van groot belang voor multinationale ondernemingen dat dit uniform geregeld wordt. NABU brengt graag een aantal aandachtspunten naar voren.

Voor een effectieve implementatie van de wetgeving is een begrenzing van groot belang ten aanzien van de *due diligence* plicht in de keten. De Duitse wet beperkt de aansprakelijkheid tot één stap in de keten en wij kunnen ons vinden in deze benadering. De uitbreiding naar upstream activiteiten (dus van toeleverings- naar waardeketen) is onwerkbaar en niet realistisch in de praktijk te brengen, met name voor een projectorganisatie of waarbij de levering van diensten en producten aan overheden plaatsvindt. Wij voorzien een zodanige stijging van het (aansprakelijkheids)risico voor multinationals om in gebieden buiten de EU te opereren dat een terugtrekking van Nederlandse bedrijven uit landen die juist de kennis en kunde van Nederlandse industrie nodig hebben, bijvoorbeeld voor de energietransitie of klimaatadaptatie, niet ondenkbaar is.

Daar komt bij dat het gelijk speelveld verder gebaat is bij een toepassing van deze IMVO-wetgeving op bedrijven van buiten de EU en niet alleen Europese dan wel Nederlandse bedrijven. Ook zou het fair zijn om aan ODA-gelden verplichtingen te koppelen voor landen / projecten / bedrijven op dit vlak. Ook zij zullen zich moeten houden aan de IMVO-normen zodra de Nederlandse overheid of Nederlands geld gemoeid is. Dat is nu niet of onvoldoende meegenomen, waardoor een groeiende discrepantie is tussen wat van Nederlandse bedrijven verwacht wordt en bedrijven daarbuiten. Blokkeer überhaupt de toegang van non-EU partijen tot met Europese ODA gefinancierde projecten zolang zij niet opereren volgens (OESO) spelregels over binding en duurzaam leenbeleid, naast toepassing van OESO Guidelines.

Ook de substantiële administratieve lasten die hiermee gemoeid zijn, leiden tot een verdere concurrentieverslechtering. Hiermee wordt precies het tegenovergestelde bereikt. Geen impact “*on the ground*”, inkrimping van onze exportpositie en verlies van terrein ten opzichte van partijen die het een stuk minder goed voor hebben met mens en milieu. Dus een IMVO-wet: Ja, volmondig. Maar Europees, werkbaar en gelijke monniken, gelijke kappen. Daarnaast zouden wij graag zien dat IMVO op orde hebben een concurrentievoordeel oplevert, b.v. bij aanbestedingen. Geef bedrijven die het op orde hebben een streepje voor en integreer dit op een betekenisvolle wijze in aanbestedingen. Dit stimuleert bedrijven op een positieve manier om ermee aan de slag te gaan, voor zover dat nog onvoldoende het geval is, in plaats van alleen naar strafmaatregelen te kijken. Maak van IMVO een win-win!